

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 20 maj 1901, kl. 3 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 15 och 38 regeringsformen.

Från Andra Kammaren har till konstitutionsutskottets behandling hänvisats en af herr *A. Hedin* i Stockholm väckt motion, n:o 188, deri motionären föreslagit, att utskottet ville *antingen* hemställa om ändring af §§ 15 och 38 regeringsformen jemte deraf föranledd redaktionsändring i § 7, *eller ock* föreslå skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om framläggande för nästkommande Riksdag af förslag till ändrad lydelse af dessa paragrafer, enligt följande grunder:

att den nya kommandomålsparagrafen borde antingen innehålla en tydlig och fullständig definition å hvad som med kommandomål förstås, eller ock i afseende å denna definition hänvisa till en af Riksdagen och Kongl. Maj:t stiftad lag;

att kommandomålets undantagande från de i § 38 regeringsformen föreskrifna former för de från Konungen utgående expeditioners giltighet skulle upphävas; samt

att kommandomålen skulle af chefen för vederbörande försvarsdepartement föredragas i närvaro af statsministern och chefen för justitiedepartementet eller, om de båda senares embeten vore förenade på en hand, en annan tredje ledamot tillkallas — dock att båda försvarsdepartementens chefer ej på samma gång toge plats i kommandomåls-konseljen.

Hos utskottet har herr *Hedin* derefter låtit annäla, att de uti denna

hemställan förekommande orden »jemte deraf föranledd redaktionsändring i § 7» rätteligen borde utgå.

Såsom skäl för berörda förslag har motionären anført hufvudsakligen följande.

Det förefölle högst förunderligt, att 1809 års konstitutionsutskott omgifvit kommandomålen med svagare konstitutionella garantier än de ministeriella målen och för båda dessa slag af ärenden nöjt sig med mindre tryggnande föreskrifter, än det stadgade för behandlingen af äfven de allra obetydligaste bland andra regeringsärenden. Utskottet hade eljest sökt uti den föredragandes kontrasignationsvägran en yttersta garanti mot »en egenmäktig konungs våldsamma lynne». Men denna garanti hade utskottet glömt vid kommandomålen, ehuru i sjelfva grundlagsparagrafen påmintes om, att dessa mål kunde gälla »företag af en vådlig rigtning eller omfattning».

Ett svårt fel i paragrafens redaktion vore, att den ej angäfvde, hvilka ärenden skulle räknas till kommandomål, ty det, som skulle föreställa en definition, utgjorde endast en alldeles intetsägende omskrifning. Detta fel hade föranlett talrika missbruk, i hvilket afseende motionären hänvisade till konstitutionsutskottets memorial n:o 8, sid. 21—25, år 1891. Kongl. Maj:t hade också erkänt behovet af paragrafens förtydligande. Efter att i detta syfte hafva utfärdat instruktioner för generaladjutanterna för armén och flottorna den 19 juni 1810 och den 24 januari 1815, hade Kongl. Maj:t genom proposition den 31 mars 1818 föreslagit en förändrad redaktion af grundlagens definition å hvad med kommandomål skulle förstås. Men ovissheten om hvad med kommandomål egentligen borde förstås, hade Kongl. Maj:t icke funnit ligga deri eller bero deraf, att § 15 under termen kommandomål inbegrepe ej blott Konungens exekutiva magt i dess mest okontrollerade yttringar, utan ock en viss dömande magt. Kongl. Maj:t hade sig väl bekant, att denna paragraf handlade om en grupp af *regeringsärenden*, ej om hvad regeringsformen kallade *domaremagtens* föremål, hvilket ju för öfrigt inhemtades redan af § 7; och den »kollision», som Kongl. Maj:t i den anförda propositionen sade sig vilja undanrödja, hade icke varit en kollision mellan verkställande och dömande magt, utan hade egt rum på gränsen mellan de dåvarande kommando-föredragandes och krigsstatssekreterarens embetsområden samt hade således gällt den frågan, om vissa militära regeringsärenden vore statsrådsärenden, d. v. s. skulle föredragas af krigsstatssekreteraren, eller kommandomål, d. v. s. skulle föredragas af vederbörande generaladjutant.

De tillfällen, då tillämpning af § 15 råkat i mer eller mindre svår kollision med viktiga grundlagsbestämmelser, hade varit mycket talrika. Hur talrika de varit, kunde man ej uppgifva, alldenstund § 105 regeringsformen undandolt en måhända stor del af dessa tillfällen. Det förefölle icke osannolikt, att de på senare tider hade blifvit både talrikare och mera betydande, äfven om man icke toge hänsyn till det nyligen inträffade fall, som torde i högre grad än något föregående hafva fäst uppmärksamheten på denna anomali i vår grundlag, en anomali, hvars tillkomst man hade svårt att förklara bland det stora antal af bestämmelser, som verkligen omsorgsfullt betryggade de fri- och rättigheter, som de afsåge att skydda. Det hade år 1891 händt, att Andra Kammarens samtliga ledamöter i konstitutionsutskottet reserverat sig mot utskottets med den förseglade sedelns hjälp fattade beslut att icke göra anmärkning om en i kommandoväg utfärdad författning, som meddelat föreskrifter om tjensteåligganden för högre och lägre civile tjänstemän. Om en föredragande i kommandomål sökt ledning i de ofvan nämnda instruktionerna af år 1810 och år 1815 eller i Kongl. Maj:ts förslag år 1818 till ändrad lydelse af § 7 regeringsformen, som *då* innehållit definitionen å kommandomål, skulle väl ett sådant öfvergrepp som det nyssnämnda ej kunnat af en föredragande ifrågasättas. Den af Kongl. Maj:t föreslagna nya redaktionen innehölle, att med kommandomål förstodes »sådana enkla militäriska mål, som icke efter grundlagen höra till föredragning i statsrådet och statssekreterarnes expedition, icke leda till stiftande af nya, icke till ändring, förklaring eller rubbning af gällande lagar och allmänna ekonomiska författningar, eller uti dispositionen af allmänna medel».

Vid det tillfälle, då konstitutionsutskottet senast afstyrkte förslag om upphäfvande af § 15, nemligen år 1899, hade utskottet ansett, att för kommandomålen, såsom afseende blott »rena verkställighetsföreskrifter», tyngre former än de nuvarande icke vore af behofvet påkallade, helst som »chefen för vederbörande krigsdepartement numera föredrager kommandomålen och således alltid skall öfvervaka, att intet regeringsärende, som hör till handläggning i statsrådet, föredrages såsom kommandomål». Hvad den garanti i sjelfva verket betydde, som konstitutionsutskottet *då* ansett sig kunna söka i kommandoföredragandens kännedom om grundlagens innehåll och ömhet om dess helgd, torde vara öfverflödigt att diskutera, ej blott eftersom det vore just de militäre föredragande, som bure ansvaret för den så ofta förekommande öfverträdelsen af § 15, äfven när ett missförstånd skulle synas vara omöjligt, utan ock i anledning af den allra nyaste erfarenheten härom. Om det vore lika behjertansvärdt nu som vid 1817—18 års riksdag att, på sätt nämnda Riksdags konstitu-

tionsutskott yttrat, »den militära styrelsen hålles inom de gränser, dem lagar och författningar utstakat, och icke intränger i den civila», så torde det efter vunnen erfarenhet om huru ifrågavarande paragraf tjenat till att främja ett sådant intrång och i betraktande af det nuvarande ögonblickets särskilda maning och kraf vara synnerligen angeläget, att en grundlagsändring komme till stånd så fort sig göra låte, hvilket ju vore år 1903, derest förslag blefve hvilande senast nästa år.

Att statsministern borde vara i tillfälle att följa äfven ifrågavarande ärenden, torde icke väcka gensaga; och chefens för justitiedepartementet närvaro borde kunna betrygga — hvad konstitutionsutskottet år 1899 alltför förtröstansfullt hoppades af föredraganden — »att intet regeringsärende, som hör till handläggning i statsrådet, föredrages såsom kommandomål».

Utskottet anser sig böra framhålla, att förevarande motion först den 11 innevarande maj öfverlemnades till utskottet och i följd af dagliga sammanträden i kamrarna ej kunnat förrän den 18 i denna månad företagas till behandling.

Då den fråga, som i motionen väckes, hvilken afser ändring i grundlagens bestämmelser om kommandomåls handläggning, är synnerligen viktig och omfattande, kräfver den en ingående utredning och noggranu pröfning af alla de förhållanden, till hvilka hänsyn måste tagas för bedömning, om och i sådant fall på hvilket sätt dessa grundlagsbestämmelser böra ändras. Motionären har visserligen alternativt föreslagit, att utskottet skulle hemställa till Riksdagen att afåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag i ämnet. Men utskottet anser, att ej heller en dylik hemställan bör göras, med mindre än att utskottet varit i tillfälle att fullständigt öfverväga frågans innebörd. Då det emellertid synes utskottet onöjligt att under de dagar, som ännu nu återstå af riksdagen, medhinna ett så viktigt arbete, särskildt med hänsyn till det betydande arbete i öfrigt, som vid riksdagen föreligger, har utskottet ansett riktigast vara att under dessa förhållanden icke ingå i pröfning af denna utskottet så sent förelagda fråga; i följd hvaraf utskottet anser sig böra hemställa,

att herr Hedins förevarande motion icke må till
någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 maj 1901.

På utskottets vägnar:

G. RUDEBECK.

Herr *Boëthius* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i
denna frågas behandling inom utskottet.
